

Kalmerende Signalen - De Kunst van het Overleven

Auteur: Turid Rugaas Vertaling: Els Selbach

Voor dieren die in een roedel leven is het belangrijk om te kunnen communiceren met de eigen soort. Ze moeten kunnen samenwerken wanneer er gejaagd wordt, ze moeten puppies opvoeden en misschien wel de belangrijkste reden: ze moeten in vrede met elkaar kunnen leven. Conflicten zijn gevaarlijk, ze veroorzaken lichamelijk letsel en een verzwakte groep, iets dat geen enkele roedel zich kan veroorloven. Want dit zou uiteindelijk tot uitsterven kunnen leiden.

Honden leven in een zintuiglijke wereld die bepaald wordt door het gezichtsvermogen, de reukzin en het gehoor. Zij nemen gemakkelijk kleine details waar: een vlug signaal, een geringe verandering in het gedrag van de ander of de wisselende blik in onze ogen. Roedeldieren zijn zo ontvankelijk voor signalen dat een paard getraind kan worden om te volgen, enkel door het samenknijpen van de pupillen. Een hond kan geleerd worden om te reageren op een fluisterende stem. Het is dus helemaal niet nodig en zelfs ongewenst om te schreeuwen bij commando's of om de toon van onze stem laag en boos te laten klinken.

Honden hebben ongeveer 30 kalmerende signalen tot hun beschikking, misschien zelfs meer. Een aantal van deze signalen wordt door de meeste honden gebruikt, maar er zijn ook honden die een ongelofelijk rijke 'woordenschat' hebben. Het verschilt van hond tot hond.

Het probleem

Honden gebruiken dit communicatiesysteem ook naar mensen, eenvoudigweg omdat het de taal is die ze kennen. Bovendien denken ze dat iedereen hun taal begrijpt.

Wanneer je niet merkt dat je hond kalmerende signalen gebruikt en je misschien zelfs je hond hiervoor straft, kun je je hond ernstig beschadigen. Sommige honden zullen de kalmerende signalen helemaal niet meer gebruiken, zelfs niet bij andere honden. Honden kunnen zo wanhopig en gefrustreerd raken, dat ze agressief, zenuwachtig of gestresst gedrag gaan vertonen. Puppies en jonge honden kunnen zelfs in een toestand van shock geraken.

Prince wordt geroepen; zijn eigenaar heeft op de cursus geleerd dat hij streng en dominant moet klinken, zodat Prince weet wie de baas is. Maar Prince vindt de stem te agressief en omdat hij een hond is, geeft hij onmiddellijk een kalmerend signaal om ervoor te zorgen dat de eigenaar stopt met zijn agressie. Prince zal misschien zijn neus gaan likken, gapen of wegdraaien, wat ertoe zal leiden dat zijn 'baas' nu echt boos wordt, omdat hij meent te zien dat Prince eigenwijs, koppig en ongehoorzaam is. Prince wordt gestraft omdat hij zijn kalmerende signalen gebruikt om de 'baas' tot bedaren te brengen.

Dit is een typisch voorbeeld van een situatie die regelmatig voorkomt bij hondeneigenaren.

Het is erg belangrijk dat wij de taal van honden leren te begrijpen, zodat we snappen wat honden ons willen vertellen. Dat is het geheim van een harmonieus samenzijn.

Hoe de hond kalmerende signalen gebruikt

Gapen

De hond kan gaan gapen wanneer iemand zich over hem heen buigt, wanneer je stem kwaad klinkt of wanneer er wordt geschreeuwd en geruzied in het gezin. Of tijdens een bezoek aan de dierenarts

en wanneer iemand rechtstreeks op de hond afloopt. De hond kan gaan gapen wanneer hij opgewonden raakt van blijdschap of bij een leuk vooruitzicht, bijvoorbeeld bij de deur wanneer je op het punt staat om te gaan wandelen. Hij kan ook gaan gapen wanneer je iets vraagt dat hij eigenlijk niet wil doen of als je NEE hebt gezegd tegen gedrag dat jij afkeurt. Trainingssessies die te lang duren kunnen ook een gaapsignaal oproepen, de hond raakt vermoeid en geeft dit aan. Zo zijn er nog vele andere situaties te bedenken.

Bedreigende signalen (recht op de hond af lopen, proberen de hond vast te pakken, over de hond heen buigen, in de ogen van de hond staren, snelle bewegingen etc.) zullen de hond altijd aanzetten om een kalmerend signaal te gebruiken.

Er zijn zo'n dertig verschillende kalmerende signalen, dus wanneer in een bepaalde situatie de meeste honden zullen gapen, zullen er ook honden zijn die een ander signaal gebruiken.

Elke hond kent al deze signalen. Wanneer de ene hond gaapt en zijn hoofd wegdraait, kan de hond tegen wie hij 'praat' zijn neus gaan likken en zich omdraaien, of totaal iets anders gaan doen.

De signalen zijn internationaal en universeel. Alle honden over de hele wereld hebben dezelfde taal. Een hond uit Japan zal begrepen worden door een Noorse elandhond die in een geïsoleerde vallei in Noorwegen woont. Ze zullen geen enkel communicatieprobleem hebben!

Likken

Likken is een ander signaal dat veel wordt gebruikt. Vooral door zwarte honden en honden met veel haar rondom het hoofd. Het wordt ook gebruikt door honden van wie de gezichtsuitdrukking om een of andere reden moeilijker te onderscheiden is dan bij honden die een lichtere haarkleur, beter zichtbare ogen en lange neuzen hebben. Maar elke hond kan het likken gebruiken en alle honden begrijpen het, ongeacht hoe snel het gaat. Het snelle likken van de neus is gemakkelijker te zien wanneer je de hond van voren bekijkt. Het is het beste te zien wanneer je ergens rustig gaat zitten en de tijd neemt om te observeren. Wanneer je eenmaal geleerd hebt om het likken waar te nemen, zult je het ook kunnen zien wanneer je met de hond wandelt.

Soms is het niet meer dan een heel snelle beweging, het tipje van de tong is nauwelijks zichtbaar buiten de mond en dan nog slechts voor een momentje. Maar andere honden zien het, begrijpen het en reageren erop; elk signaal wordt altijd beantwoord.

Wegdraaien/het hoofd wegdraaien

De hond kan het hoofd een beetje naar de zijkant wegdraaien of het helemaal naar één kant draaien. Maar hij kan ook zijn hele lijf draaien, zodat de achterkant en de staart gericht zijn naar het object dat de hond wil kalmeren. Dit is een van de signalen die het meest wordt waargenomen bij honden.

Wanneer iemand de hond van voren nadert, zal hij op een van bovengenoemde manieren wegdraaien. Wanneer je boos, agressief of bedreigend lijkt te zijn, zul je ook een van bovenstaande variaties zien. Wanneer je over een hond heen buigt om hem te aaien, zal hij zijn hoofd van je wegdraaien. Wanneer de training te lang is of te moeilijk is, zal hij ook zijn hoofd van je afdraaien. Wanneer de hond verrast wordt of zelf iemand verrast, zal hij snel wegdraaien. Hetzelfde gebeurt wanneer iemand naar de hond staart of zich dreigend gedraagt.

In de meeste gevallen zal dit signaal de andere hond kalmeren. Het is een fantastische manier om conflicten op te lossen en het wordt veel gebruikt door alle honden, of het nu puppies zijn of volwassenen, hoog of laag in de hiërarchie. Laat je hond er gebruik van maken! Honden zijn experts in het oplossen en vermijden van conflicten, zij weten precies hoe ze met conflicten moeten omgaan.

Speelhouding

Door de voorpoten zakken in gebogen positie kan een uitnodiging zijn om te spelen, de hond zal op een speelse manier heen en weer bewegen. Ook kan de hond stilstaan in een gebogen houding en dit signaal gebruiken om te kalmeren. Deze signalen hebben vaak een dubbele betekenis en kunnen op verschillende manieren gebruikt worden. Dikwijls is de uitnodiging om te spelen op zichzelf al een kalmerend signaal, omdat de hond een mogelijk gevaarlijke situatie minder spannend maakt door ervan af te leiden.

Een tijdje geleden was er op een puppycursus met allerlei verschillende puppies één hondje in het begin bang voor de andere. De puppies lieten hem met rust en respecteerde zijn angst. Uiteindelijk durfde hij de andere puppies te benaderen. Toen hij dat deed, nam hij een speelhouding aan op het moment dat een van de andere honden naar hem keek. Het was een duidelijke combinatie van een beetje bang zijn voor de andere en toch ook wel mee willen spelen.

Wanneer twee honden elkaar te plotseling naderen, zullen ze ook vaak de speelhouding aannemen. Dit is een van de signalen die gemakkelijk te zien zijn, vooral omdat ze een paar seconden in deze houding blijven staan, zodat je genoeg tijd hebt om het te observeren.

Aan de grond snuffelen

Het snuffelen aan de grond is een veel gebruikt signaal. Je ziet het vaak bij puppies en ook wanneer je met je hond buiten wandelt en iemand naar je toe komt lopen. Het gebeurt op plaatsen waar veel te doen is, of waar het lawaaiig is en wanneer de hond dingen ziet die hij niet kent en deze als intimiderend ervaart.

Het aan de grond snuffelen kan alles zijn tussen een snelle beweging met de neus naar de grond en weer omhoog, tot de neus aan de grond houden en langere tijd door blijven snuffelen.

Komt iemand naar jou toe op de stoep? Let op je hond. Ging zijn neus richting grond, ook al was het maar een klein beetje? Draaide hij weg van degene die naderde en ging hij in de berm snuffelen? Natuurlijk honden snuffelen veel, ook om 'de krant te lezen' en omdat ze het leuk vinden. Honden zijn geprogrammeerd om hun neuzen te gebruiken en het is hun favoriete bezigheid. Maar soms is het kalmerend bedoeld, het hangt af van de situatie. Dus let op wanneer en in welke situaties het snuffelen voorkomt.

Langzaam lopen

Hoge snelheid wordt door veel honden ervaren als bedreigend en het kan zijn dat ze proberen een rennende hond te stoppen door erin te gaan. Dit is voor een deel jachtgedrag en wordt veroorzaakt door het zien van een rennende persoon of hond. Wanneer deze rechtstreeks op de hond afkomt, wordt dat uitgelegd als een bedreiging en het verdedigingsmechanisme wordt in werking gesteld. Een hond die onzeker is, zal langzaam bewegen. Wanneer je wilt dat een hond zich veiliger voelt, moet je ook langzamer gaan bewegen. Wanneer ik merk dat een hond op mij reageert met een kalmerend signaal, beantwoord ik dat onmiddellijk door langzamer te bewegen.

Komt je hond erg langzaam wanneer je hem roept? Controleer dan de toon van je stem: klink je boos of streng? Dat kan voor hem genoeg zijn om je te kalmeren door langzamer te gaan lopen. Ben je ooit kwaad op hem geworden toen hij naar je toekwam? Dat kan de reden zijn waarom hij je niet meer vertrouwt. Een andere reden om je te kalmeren zou kunnen zijn dat je de hond altijd aan de riem doet wanneer je hem roept. Let hier de volgende keer op als je hem roept. Geef hij kalmerende signalen als hij naar je toekomt? Wanneer hij langzaam beweegt, moet je misschien iets aan je gedrag veranderen.

Bevriezen

'Bevriezen' noemen wij de houding wanneer de hond volkomen stilstaat, zit of ligt en in deze positie blijft. Dit gedrag zou iets te maken kunnen hebben met het jachtgedrag, wanneer de prooi rent, vallen de honden aan. Wanneer de prooi stopt, stoppen de honden ook. We zien dit vaak wanneer honden op katten jagen. Dit gedrag wordt echter ook in verschillende andere situaties gebruikt. Wanneer je boos doet en agressief of bedreigend overkomt, zal de hond vaak 'bevriezen' en niet bewegen om te zorgen dat je weer aardig gaat doen. Ook kan de hond langzaam gaan lopen, bevriezen en dan weer langzaam gaan bewegen. Vele eigenaren geloven dat ze erg gehoorzame honden hebben die helemaal stil kunnen zitten, liggen of staan. Maar misschien zijn ze eigenlijk bezig met het geven van kalmerende signalen. Vaak zal een hond stoppen en zich rustig houden wanneer iemand hem nadert. Wanneer jouw hond in zo'n situatie wil stoppen of langzamer wil bewegen, laat hem dat zijn gang gaan. Mocht je hond in een conflictsituatie met een persoon of een hond niet kunnen vluchten, dan is 'bevriezen' vaak de enige manier om de andere hond of persoon te kalmeren.

Gaan zitten/poot optillen

Ik heb niet vaak gezien dat honden hun poot optillen als een kalmerend signaal, maar een enkele keer werd het toch duidelijk gebruikt om een andere hond te kalmeren.

Gaan zitten of het nog sterkere signaal gaan zitten met de achterkant naar iemand toegekeerd, bijvoorbeeld de eigenaar, heeft een erg kalmerend effect. Je kunt het vaak zien wanneer een hond een andere hond wil kalmeren die te snel op hem afkomt. Ook kunnen honden dit signaal afgeven, wanneer de eigenaar te streng of te boos klinkt.

In een bochtje lopen

Dit signaal wordt vaak gebruikt als kalmerend signaal en het is de belangrijkste reden waarom honden zo sterk kunnen reageren op een ontmoeting met soortgenoten wanneer ze gedwongen worden er recht op af te lopen. Hun instinct vertelt ze dat het verkeerd is om iemand zo te benaderen, de eigenaar ziet dat echter anders. De honden worden angstig en schieten in de verdediging en zo krijgen we een hond die blaft en uithaalt naar andere. Uiteindelijk kun je er een agressief dier aan overhouden.

Wanneer honden de kans krijgen, zullen ze in kringetjes om elkaar heen lopen. Dat doen ze wanneer ze elkaar tegenkomen zonder riem en vrij zijn om het op hun eigen manier te doen. Laat je hond het ook zo doen wanneer hij bij jou is.

Sommige honden hebben grote bogen nodig, terwijl andere genoeg hebben aan een klein boogje. Laat de hond zelf beslissen wat voor hem goed en veilig voelt. Na een tijdje, als je dat tenminste wilt, kan hij leren om andere honden dichterbij te passeren.

Laat de hond in een bochtje lopen, wanneer er een andere hond aan komt. Laat hem niet aan de voet lopen, terwijl jij er rechtstreeks op afgaat. Geef hem de kans om in een bochtje naar de naderende hond te lopen. Wanneer je de lijn slap houdt en de hond laat beslissen, zul je zien dat de hond ervoor kiest om weg te lopen in plaats van opgewonden te raken.

Loop ook zelf niet rechtstreeks op een hond af, maar nader hem in een bochtje. Hoe angstiger of agressiever de hond is hoe wijder de boog gemaakt moet worden.

Andere kalmerende signalen

Je hebt nu kennis gemaakt met de meest voorkomende kalmerende signalen. Er zijn er ongeveer 30 en vele moeten nog beschreven worden. Ik zal er nog een paar kort noemen, zodat je zelf verdere observaties kunt uitvoeren:

- ‘Lachen’, door de hoeken van de mond op te trekken en weer terug, of door de tanden te laten zien als grinniken.
- Smakken
- Kwispelen, wanneer de hond angst toont of iets anders dat duidelijk niets van doen heeft met blijdschap, dan is het kwispelen geen uitdrukking van blijdschap, maar eerder een poging van de hond om te kalmeren.
- Plassen, een hond die zich klein maakt en naar zijn baas toekruipt terwijl hij plast en kwispelt laat drie duidelijk kalmerende signalen zien, die tegelijkertijd ook angstsignalen zijn.
- Het gezicht rond en glad maken met de oren plat tegen het hoofd om zich te gedragen als een puppy. (De hond gelooft dat niemand een puppy kwaad zal doen.) Sommige honden gedragen zich zelfs helemaal als puppies: ze springen wild in het rond en maken gekkigheid, wanneer ze een vervaarlijke hond in hun buurt ontdekken. Het zou een kalmerend effect hebben en dat heeft het vaak ook.
- Plat met de buik op de grond liggen. Dit heeft niets te maken met onderdanig gedrag, onderdanig gedrag wordt getoond wanneer de hond op de rug gaat liggen en zijn buik laat zien. Plat met de buik op de grond liggen is een kalmerend signaal.
- ... en dan zijn er nog meer kalmerende signalen die gebruikt worden in combinatie met andere. Bijvoorbeeld, een hond kan tegelijkertijd plassen en zijn rug naar iets toekeren. Dit is een duidelijk teken om bijvoorbeeld een lastige, jonge hond te kalmeren.

Ontmoetingssituaties

Een ontmoetingssituatie tussen twee vreemde honden zal bijna nooit tekenen van onderdanigheid of wat dominant gedrag genoemd wordt, vertonen. Een ontmoetingssituatie tussen twee honden zal er gewoonlijk als volgt uitzien:

King en Prince zien elkaar op 150 meter afstand en lopen in elkaars richting. Ze sturen - vanaf het moment dat ze elkaar zien - boodschappen. Prince stopt en staat stil (‘bevriest’) en King loopt langzaam verder, terwijl hij vanuit zijn ooghoek voortdurend naar de andere kijkt.

Wanneer King dichterbij komt, begint Prince heftig aan zijn neus te likken, hij draait zijn rug naar King, terwijl hij ook aan de grond snuffelt. Nu is King zo dichtbij dat hij nog kalmerender moet zijn, dus gaat hij in een bochtje lopen, weg van Prince, hij doet alles nog steeds heel langzaam en nu likt hij ook zijn neus. Prince gaat zitten en kijkt weg door zijn hoofd naar de andere kant te draaien. Tegen deze tijd hebben de honden elkaar zo goed ‘gelezen’ dat zij weten of zij naar elkaar toe zullen gaan en elkaar zullen begroeten of dat het beter is juist uit de buurt te blijven, omdat de situatie anders te heftig zou kunnen worden.

Dwing honden nooit andere honden te ontmoeten

Laat honden hun taal gebruiken in ontmoetingssituaties, zodat ze zich veilig voelen. De ene keer zullen ze naar elkaar toelopen en zal het goed gaan, maar een andere keer zullen ze het veiliger vinden om op een afstand te blijven. Ze hebben immers elkaars signalen al lang gelezen, dat kunnen ze op een afstand van een paar honderd meter, dus is het niet nodig om oog in oog met elkaar te staan.

In Canada bedachten hondentrainers die mijn lezingen hadden bijgewoond een nieuwe naam voor deze kalmerende signalen: 'De Taal van de Vrede'. En dat is ook precies wat het is. Het is een taal die ervoor zorgt dat honden een manier hebben om conflicten te vermijden en op te lossen en op een vreedzame manier samen te leven. Honden zijn hier experts in.

Begin met observeren en je zult het zelf zien. Je zult een veel betere band met je hond en ook met andere honden krijgen, wanneer je beseft wat de hond eigenlijk wil zeggen. Je zult dingen gaan begrijpen die je eerder niet snapte. Het is niet alleen ongelooflijk spannend, maar je leert er ook veel van.

Welkom in de wereld van de hond en de kennis van een heel nieuwe taal.

*Meer lezen over de taal van honden kunt u in het boek *Kalmerende Signalen van Turid Rugaas*.*